

Az Oroszországi Föderáció könyvtárpolitikája

Kuz'min, E.

A nyugati szaklapok hovatovább gyakrabban foglalkoznak az oroszországi könyvtárüggyel, mint mi. Ennek érthető oka: ismerni véljük mindazt, ami benne előfordul. Ez ugyan igaz, de túlnyomórészt egy évtizeddel ezelőtti formájában-állapotában. Azóta azonban sok víz folyt le a Volgán, s e hatalmas, válságok gyötörte ország könyvtárügyében is meghatározó változások mentek végbe, amelyekről célszerű időnként hírt adni. Az az oroszországi tanácskozás, amely 1999. április 19. és 23. között zajlott, záródokumentuma révén (Itogovjy dokument rukovoditelej federal'nyh i regional'nyh bibliotek Rossii „Problemy sozdaniá i integracii informacionnyh resursov rossijskih bibliotek”, illetve a Kulturális Minisztérium Könyvtári, Tudományos és Informatizálási Főosztályának vezetője, E. Kuz'min által tartott előadás alapján (*Biblioteki i gosudarstvennaá bibliotečnaá politika: novye zadači i novye rubeži integracii*. In: Biblioteka. 1999. 8.no. 9—17.p.), kedvező alkalmat kínál könyvtárügyi tájékozottságunk „up to date” színvonalra hozására. A két dokumentumot **Futala Tibor** tömörítette és kommentálta.

E. Kuz'min hangütése, s ez alapján jellemző előadásának egészére, félig hagyományos, félig korszerű. Így szól: *„Az oroszországi könyvtárak gyakorlatilag összegyűjtötték mindazt az ismeretet, mindazt a tapasztalatot, amelyet Oroszország és a volt Szovjetunió népei történelmük során felhalmoztak, nem kevésbé a világ valamennyi olyan népének ismereteit és tapasztalatait, amelyekhez honfitársaink valaha is fordultak. Az új technológiák lehetővé teszik, hogy a szóban forgó ismeretek egész gazdagságához és a felbecsülhetetlen tapasztalatok teljes változatosságához országunk és az egész világ minden lakosa hozzáférjen, és cserében ők is igénybe vegyék más országok ismereteit és tapasztalatait.”* Aztán egy „bonmot”-nak is beillő megjegyzés: *„Az utóbbi időben a szakmai berkekben két ellentétes tézis dominál a könyvtárakban végbemenő jelenségekről. Az első tézis: az oroszországi könyvtárak pusztulnak. A máso-*

dik: az oroszországi könyvtárak dinamikusan fejlődnek.”

A valóság az, hogy

- ☉ 1997-ben a kulturális minisztérium égisze alatt 52 918 könyvtár működött, 15,1%-kal kevesebb, mint 1990-ben, ám az 1997. évi „fogyás” már csak 1%-ot tett ki;
- ☉ az 1997-ben meglévő állomány 1 069,30 millió egységet foglalt magában, ami 1990-hez képest 7,3%-os csökkenés, miközben 1997-ben már csak évi 2%-os volt;
- ☉ 1990 és 1997 között 9,4%-kal csökkent a könyvtárosok száma, 1997-ben csak 1,4%-kal, s összességében 129 ezer kolléga „könyvtároskodott”.
- ☉ 10%-os infláció mellett 1996-hoz képest 1997-ben 27,7%-kal növekedett a költségvetési keret.

Mindez azt mutatja, hogy az 1990 óta bekövetkezett – élve a Kuz'min által használt kifejezéssel – „pusztulás” sem volt olyan arányú, mint amekkorának híresztelték, s 1997-ben – mondhatni – minimálissá szelődött.

A szerző azonban korántsem akarja a „szőnyeg alá söpörni” a könyvtárügy problémáit. Ezért számos vonatkozásban IFLA-paramétereket idéz, s bemutatja, hogy hozzájuk képest, hogy s mint fest az oroszországi valóság. Nagyjából úgy, hogy minden paramétert illetően akadnak (kis számban) IFLA követelményeket meghaladó példák és (nagy számban) tőlük messze-messze elmaradók. Az elmaradottságot, illetve ennek eltussolására alkalmazott „made in Soviet Union”-szemlélet továbbélését legpregnansabban a forgási sebesség és az állomány viszonyszáma szimbolizálja (5 a 0,7-hez). E korántsem kedvező, viszont következetesen végigvitt összehasonlításból az előadó az alábbi következtetést vonja le: *„Az oroszországi könyvtárhálózatnak az új technológiák alapján, az új politikai és gazdasági feltételekhez alkalmazkodva kell korszerűsödnie.”*

A Kulturális Minisztérium illetékes főosztálya egyelőre (és még hosszú évekig) korántsem dúskál az anyagiakban, miközben számára az ügy előmenetelének ösztönzése stagnáló személyzeti létszám (9-12 munkatárs) mellett is rendeltetésszerű kötelezettség. A közelmúltban ezért meg kellett hoznia azokat a könyvtárpolitikai döntéseket, amelyek napjainkban már konkrét eredményeket (róluk kicsit később) termettek.

Az eredménycentrikus magatartás mindenképpen új vonása az állami irányításnak. Az előadó a módszer ilyenét változását „felülről kezdeményezett demokráciaépítésnek” minősíti, amely Oroszországban általános gyakorlat, „sajátos specialitás”.

Visszatérve a könyvtárpolitikai döntésekre: a kulturális minisztérium előtt az anyagi források meghatározottságában (azaz elégtelen voltában) elvileg három út adódott. Az első a gyenge régiók, települések

könyvtárainak „felfuttatása”, ami egyfelől igazságtalan, másfelől „alig észrevehető” lett volna az adott pénzügyi feltételek között. A másik út az első ellenkezője: még korszerűbbé tenni a már most is erős, ütőképes intézményeket, hogy aztán a többiek fokozatosan példát vehessenek róluk, kövessék őket. (Egy magyarnak nyilván a „minőség szocializmusa” jut az eszébe egy ilyen támogatási rendszer olvastán–hallatán). Ezt a tárca ismét morális okokból vetette el. Végül, maradt a meghatározó fontosságú, „sine qua non” programok támogatása. Konkrétan a következőké:

- a tárca- és régióközi együttműködés „mozgásba hozása”, az orosz könyvtárak bekapcsolása a nemzetközi információcserébe;
- a könyvtárügy informatizálása (vállvetve az oktatásüggyel), a LIBNET (országos számítógépes hálózat) realizálása;
- az állami és önkormányzati szervek könyvtárakból történő információ-ellátásának megszervezése;
- a történeti állomány védelme;
- az orosz books in print elindítása és az állománygyarapítás köré szervezése,
- a szükséges normatív-jogi rendszer megteremtése a könyvtárügyben.

Az efféle feladatok végrehajtásának irányításához meg kellett találni a megfelelő módszereket, ugyanis az addig szokásos horizontális és vertikális irányítási szisztémák elégtelennek – körülményesnek és lassúnak – bizonyultak. E hiányosságokat kiküszöbölendő, legjobban egy vegyes módszer vált be, már ami a kapcsolatok vitelét illeti. Ami pedig a kapcsolatok tartalmát, arra nagy puvoárral rendelkező szakértők felkérése bizonyult hatékonynak.

E politika eredményei napjainkra „látható nagyságrendűek” lettek. Íme:

- ☛ A bibliográfiai-információs munka majdnem 3 ezer könyvtárban számítógéppel folyik. E könyv-

tárak fele önkormányzati fenntartásban működik.

☉ Egy-egy régió lokális számítógépi hálózatában 31-60 számítógép található, de néha 100-nál is több.

☉ Az Orosz Állami Könyvtárban az elmúlt év olyan automatizálási áttörést hozott, hogy azóta minden újonnan beszerzett könyv feldolgozása és használatba kerülése nem tart tovább öt nappal.

☉ 1998-ban az állami és nemzeti könyvtáron kívül a szmolenszki, brjanszki, orlovi, tulai, tambovszki és razányi általános tudományos könyvtárban nyilvános jogi információs központok nyíltak. 1999-ben további nyolcvan követi őket.

☉ Míg 1993-ban a tulai könyvtáros értekezleten résztvevők túlnyomó része nem is hallott a CD-ROM-ról és az Internetről, addig ma már nemcsak a szövetségi és regionális könyvtárak „állították csatasorba” ezeket a berendezéseket, hanem a járásiak is.

☉ Az állami könyvtárban és az idegen nyelvű könyvtárban több mint 2 millió könyvtári egység esett át retrokonverzió a 7 millióból. Divattá vált a dokumentumok rendelkezésre bocsátása elektronikus formában.

☉ Ezzel – mondhatni – a könyvtári automatizálás első szakasza befejeződött. A hogyan tovább örvéen a könyvtári erőforrások integrálása fog napirendre kerülni. Ennek fő „segítője” a LIBNET lesz. Itt a fejlesztési prioritások az alábbiak:

- az országosan kötelező, nemzetközileg cserekompatibilis RUSMARC kidolgozása;
- orosz adatcsereformátum kidolgozása az egységesített besorolási adatállományokra (a szerzői

nevek, az egységesített címek és a tárgyszavak állományára);

- az Internet elektronikus katalógusaihoz való hozzáférés biztosítása, illetve a könyvtárközi kölcsönzésben (másolatszolgáltatásban) az online megrendelés lehetővé tétele;
- egységes telekommunikációs környezet létrehozása az ország jelentősebb könyvtári információkészletének integrálása céljából.

Összegzésként: *„Manapság az oroszországi könyvtárosi közösség küszöbére érkezett el annak, amiről az elmúlt években annyit álmodott, ugyanis számos előfeltétel jött létre ahhoz, hogy a harmadik évezred kezdete az orosz könyvtárak számára a reális online hálózati együttműködés startvonalává váljék.”*

A legvégére az előadóban egy kis büszkélkedésre is maradt erő, amikor kijelenti: *„Az oroszországi társadalmi szektorban a könyvtárak az informatizálás élenjárói. Az országban megszületőben lévő könyvtári számítógépes rendszer, a LIBNET lesz nálunk a rendezett információ közlésének első általánosan hozzáférhető hálózata.”*

A tanácskozás záródokumentuma az eddig ismeretett előadásban foglalt fejlesztési célokkal egyetértett. Mindazonáltal nem feledkezett meg határozottan sürgetni a könyvtárak költségvetési (állománygyarapítást és bérezést javító) ellátásának lényeges javítását, illetve a beruházásokra szolgáló erőforrások bőkezűbb rendelkezésre bocsátását.

Egyébként a tanácskozáson részt vett grémium jól reprezentálta a központi és a regionális szintű könyvtárügyet, illetve a könyvtárügyi testületeket, nevezetesen 243 szakember vett rajta részt 65 oroszországi – az ottani, most felettébb divatos szóhasználattal élve – szubjektum, azaz könyvtáros kolléga képviselőjében.

LUXEMBURGI KÖNYVTÁRAK. – Luxemburg nemzeti könyvtárát a francia hatóságok létesítették 1789-ben, nyilvános könyvtárként. Gazdag régi állományát eredetének köszönheti,

hiszen a jezsuiták könyvtárából, más rendi könyvtárakból és a régi luxemburgi állami könyvtárból hozták létre. Csak 1899 óta működik nemzeti könyvtárként, e státusát pedig csak 1958-ban erősítette meg jogszabály. A jelenlegi helyén (a jezsuita kollégium restaurált épületeiben) 1973 óta működő könyvtár (sok nemzeti könyvtárhoz hasonlóan) enciklopédikus gyűjteményű, de humán hangsúlyú. Állománya főként francia és német nyelvű, de bőven van angol, sőt, olasz és spanyol anyaga is. Gyűjti sok nemzetközi szerv (az ENSZ, Európai Unió, Unesco) dokumentumait, de német egyetemek doktori értekezései is megtalálhatók.

Természetesen gyűjti és megőrzi a „luxemburgiana” anyagot. A szerzői, a cím, a tárgyi és az új szerzeményeket ismertető cédula-katalógusait 1985-től lezárták. A gépesített katalógus SIBIL adatbázisa a nemzeti könyvtáren kívül a Centre Universitaire, a Grand Seminaire, valamint a művészettörténeti múzeum könyvtárainak, a városi könyvtárnak, összesen 12 jelentős könyvtárnak az anyagát is tartalmazza. A régi gyűjteményt (amelynek 1972 előtt feldolgozott anyagát kb. 10 000 nagyalakú kéziratos cédula tárja fel) 1969-ben szervezték különgyűjteményekké: így ma külön kéziratos, ősnymtatvány, művészi és történeti kötések, térkép, régi és ritka könyv gyűjtemény is van, melyek közül említést érdemel a kb. 3000 egységnyi 19. sz. előtti térkép, és a 16 000 luxemburgi képeslap. Új különgyűjtemény az 1992-ben alakult médiatéka, amely a kisnyomtatványokat, az audio-vizuális anyagokat, a filmeket kezeli.

A könyvtár bibliográfiákat készít, katalógusokat is kiad, kiállításokat rendez.

Luxemburgban található az Európa Parlament könyvtára, mely a hivatalos nyelveken gyűjti az intézmények és a tagországok dokumentumait, valamint a NATO és az Európa Tanács hivatalos dokumentumait, kimondottan a küldöttek kiszolgálása érdekében. A könyvtárnak részlegei működnek Brüsszelben és Strassburgban is. EPOQUE elnevezésű rendszerében a könyvtár katalógusa és az Európai Parlament hivatalos dokumentumai érhetőek el.

A város központjában található városi könyvtár 50 000 kötetes állományából 10 000 a gyermekkönyv, így a szabadpolcos könyvtár mind a felnőttek, mind a gyerekek számára széles választékot nyújt négy nyelven: franciául, németül, angolul és luxemburgi nyelven. A könyvtárba a beiratkozás ingyenes, a kölcsönzésért (havonta 3 darab lehet) csekély díjat kell fizetni. A városi könyvtár 1992 óta tagja a SIBIL rendszernek, azóta lezárt cédulakatalógusait az olvasóközönség gyakorlatilag egyáltalán nem használja, csak az online katalógusban keresnek.

Marcella PISANO utibeszámolóját (Accademie e Biblioteche d'Italia, 48.a. l.no. 55-56.p.)

Mohor Jenő tömörítette.

ODAÍTÉLTÉK A LEGJOBB CIKKNEK JÁRÓ CÍMET. – *Koltay Tibor és Téglási Ágnes From occasional training courses to systematic thinking on continuing professional education of librarians in Hungary* című cikke, amely a *Librarian Career Development* c. folyóirat 1999. évi 3. számában jelent meg, elnyerte a kiadó, az *MCB University Press* és a folyóirat 1999. évi Legjobb Cikke (Most Outstanding Paper) kitüntető címet.

Gratulálunk!